

ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.221:4

JEL Classification H20; H21; O35

DOI: 10.32515/2413-340X.2018.33.111-119

О.А. Магопець, доц., канд. екон. наук

*Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна***Визначення сутності поняття «оподаткування» в контексті його сприйняття як соціального процесу**

В статті аргументовано доцільність сприйняття поняття «оподаткування» в якості соціального процесу. На основі узагальнення та систематизації наукових підходів щодо трактування сутності поняття «оподаткування», їх критичного аналізу, розкриття специфічних властивостей, характеристик та ключових ознак запропоновано авторський підхід щодо визначення сутності поняття «оподаткування». Визначені суб'єкти та об'єкти процесу оподаткування, окреслено їх основні дії, встановлено взаємозв'язки та взаємодію. Охарактеризовано особливості різних періодів розвитку оподаткування як соціального процесу в Україні.

податки, оподаткування, соціальний процес, суб'єкти процесу оподаткування, об'єкти процесу оподаткування, податкова система

Е.А. Магопец, доц., канд. екон. наук

*Центральноукраїнський національний технічний університет, г. Кропивницький, Україна***Определение сущности понятия «налогообложение» в контексте его восприятия как социального процесса**

В статье аргументировано целесообразность восприятия понятия «налогообложение» в качестве социального процесса. На основе обобщения и систематизации научных подходов к трактовке сущности понятия «налогообложение», их критического анализа, раскрытия специфических свойств, характеристик и ключевых признаков предложен авторский подход к определению сущности понятия «налогообложение». Определены субъекты и объекты процесса налогообложения, очерчены их основные действия, установлены взаимосвязи и взаимодействие. Охарактеризованы особенности различных периодов развития налогообложения как социального процесса в Украине.

налоги, налогообложение, социальный процесс, субъекты процесса налогообложения, объекты процесса налогообложения, налоговая система

Постановка проблеми. Оподаткування є невід'ємним елементом економічної політики будь-якої держави, джерелом її життєзабезпечення, базисом економічного зростання, адже забезпечує акумулювання коштів у бюджеті, що дозволяє державі виконувати свої функції. Крім того, оподаткування виступає дієвим інструментом регулювання й розвитку усіх галузей національної економіки та сфер суспільного життя, оскільки за допомогою відповідних методів і важелів надає змогу стимулювати економічне зростання, підприємницьку активність та сприяє виконанню соціальної функції держави, а відтак є механізмом регулювання соціальних процесів життєдіяльності суспільства. В сучасних умовах система оподаткування виступає одним з найважливіших соціальних інститутів, процес розвитку якого обумовлює не лише загальноекономічні показники розвитку національної економіки, але й соціальні показники суспільного добробуту. Тому дослідження питань оподаткування повинно відбуватися у напрямі його сприйняття не лише як економічного, але і як соціального процесу, без якого неможливе забезпечення соціального захисту, соціальної підтримки населення, регулювання процесів соціальної диференціації у суспільстві та підвищення рівня і якості життя населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням окремих питань соціальних властивостей оподаткування присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних учених як: Андрущенко В. [2; 12], Баруліна С. [3], Вилкової О. [5], Захожай В. [6], Іванова Ю. [7], Крисоватого А. [8], Романовського М. [10] та ін., проте здебільшого увага науковців зосереджена на дослідженні проблем формування податкової політики та податкового регулювання в контексті розвитку соціальної держави, визначенні економічної ефективності окремих заходів оподаткування (податкових пільг, рівня податкового навантаження, структури системи оподаткування тощо) й недостатньо вивченими залишаються питання щодо сприйняття оподаткування у якості соціального процесу.

Постановка завдання. Завданням даної статті є обґрунтування доцільності сприйняття оподаткування як соціального процесу, дослідження та визначення його сутності на основі розкриття специфічних властивостей, характеристик та ключових ознак оподаткування, його еволюційного розвитку, що забезпечує комплексний підхід до висвітлення сутності поняття «оподаткування» з позиції його розуміння як соціального процесу.

Виклад основного матеріалу. Нині переважна більшість досліджень в сфері оподаткування спрямована на аналіз оподаткування як економічного явища і дослідження організаційно-методичних заходів його практичної реалізації. У той же час, питанням визначення і трактування безпосередньо сутності поняття «оподаткування» як з позиції економічного, так і соціального феномену приділяється недостатньо уваги. Проаналізуємо підходи щодо визначення поняття «оподаткування», які зустрічаються в економічній літературі. Слід наголосити на тому, що переважна більшість наукової та навчальної літератури, яка присвячена питанням податків та оподаткування, детально досліджуючи поняття «податок», майже не зосереджує уваги на понятті «оподаткування», подекуди взагалі їх ототожнюючи. Акцентуючи увагу на тому, що «оподаткування» – одна з головних інституцій держави [8, с. 17], зустрічаються підходи згідно з якими науковці визначають оподаткування як порядок, систему чи процес справляння податків. Так, Романовський М.В. трактує оподаткування як процес встановлення та справляння податків в державі, включаючи визначення їх видів і елементів відповідно до розробленої податкової політики і встановлених принципів [10, с. 32]. Абішев А.А. визначає оподаткування також як процес, але процес обчислення і сплати в бюджет та позабюджетні фонди податків і зборів, передбачених законодавством відповідної країни, а також контроль за своєчасністю і правильністю їх сплати [20, с. 368]. В деяких джерелах під оподаткуванням розуміють «систему податків, порядок їх справляння та сплати» [19, с. 634], або визначають податкову систему безпосередньо через оподаткування [11, с. 31]. Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує оподаткування як обкладення податками [4].

Сприйняття оподаткування виходячи з визначених вище трактувань є дуже вузькоспрямованим, оскільки характеризує лише окремі аспекти досліджуваної категорії, акцентуючи увагу на діяльності щодо встановлення та справляння податків, не враховуючи взаємовідносин, які виникають під час такої діяльності, учасників такої діяльності, їх дії та взаємодії. В даному контексті заслуговує на увагу визначення Баруліна С.В., який під оподаткуванням розуміє не лише техніку справляння податків за встановленими елементами оподаткування, але й всю сукупність податкових відносин – від прийняття рішень щодо встановлення, зміни та скасування податків до врегулювання взаємовідносин між платниками податків і податковими органами [3].

Узагальнюючи наявні підходи щодо визначення досліджуваного поняття у різноманітних тлумачних словниках, які здебільшого характеризують оподаткування як певну дію [1; 15; 16], та наукові підходи, згідно з якими під оподаткуванням розуміють

діяльність держави пов'язану із встановленням та стягненням податків, слід вказати на те, що найбільш правильним буде сприйняття оподаткування, по-перше, як процесу, а не системи чи порядку, по-друге, – слід акцентувати увагу на учасниках такого процесу, їх діях (діяльності), взаємозв'язках, взаємовідносинах та взаємодії.

Отже, під оподаткуванням слід розуміти встановлений у законодавчому порядку процес справляння податків (зборів), що ґрунтується на організаційно-економічних взаємовідносинах, взаємозв'язках та взаємодії між його суб'єктами (учасниками – державою, платниками податків, податковими агентами, суспільством) та об'єктами (податками, зборами), під час провадження якого здійснюється перерозподіл валового внутрішнього продукту з метою створення фінансового базису життєдіяльності держави.

Оподаткуванню властиві всі ознаки соціальних процесів, оскільки:

- оподаткуванню притаманний стійкий порядок взаємодії між його учасниками;

- процес оподаткування зберігає ідентичність в часі (стійка сукупність взаємозв'язків в межах податкової системи забезпечується в першу чергу нормами податкового законодавства);

- процесу оподаткування притаманний еволюційний характер (правила оподаткування постійно удосконалюються й уточнюються);

- в основі процесу оподаткування лежить взаємодія різних суб'єктів (учасників процесу оподаткування), які свідомо орієнтовані один на одного (держави в особі органів законодавчої та виконавчої влади, які формують та реалізують державну податкову політику, регулюють систему оподаткування, зокрема органи Державної фіскальної служби, безпосередньо платники податків (юридичні і фізичні особи) та суспільство, яке отримує певні суспільні блага у процесі перерозподілу частини вартості валового внутрішнього продукту).

Таким чином, зазначені вище ознаки, лежать в основі функціонування податкової системи (податкова система – це сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів, що справляються в установленому Податковим кодексом порядку [13]) й обумовлюють специфіку процесу оподаткування як одного з різновидів соціальних процесів в сфері економіки і фінансів.

Оподаткування як соціальний процес схематично можна представити у вигляді рисунка (рис. 1).

Отже, ключовими суб'єктами процесу оподаткування є «держава» – з однієї сторони, як соціальний інститут та різні державні органи, що уповноважені від імені держави здійснювати певні дії і функції з метою формування та реалізації державної податкової політики та платники податків – з іншої сторони, які мають об'єкт оподаткування і на яких покладено обов'язок із сплати податків та зборів. Взаємозв'язок між цими суб'єктами забезпечується завдяки безпосередньо податкам, як об'єкту впливу держави на платників податків.

Держава визначена в якості суб'єкта оподаткування, у зв'язку з тим, що державне регулювання і податкова політика держави відіграють вирішальну роль у формуванні цивілізованих соціальних умов і забезпеченні соціального захисту населення, у формуванні програм боротьби з бідністю, в державному розвитку освіти, охорони здоров'я тощо. Джерелом фінансового забезпечення даних напрямів діяльності держави є податки як інструмент реалізації податкової політики та процесу оподаткування.

В структурі платників податків можна виділити дві основні групи: юридичні особи та їх відокремлені підрозділи й фізичні особи. Платники податків – юридичні особи, становлять значний інтерес для соціально-економічного аналізу процесу оподаткування, оскільки вони, по-суті, є «формою об'єднання людей для їх спільної діяльності в рамках певної структури» [14].

Рисунок 1 – Оподаткування як соціальний процес

Джерело: розроблено та побудовано автором.

Інша, не менш важлива складова група платників податків – це фізичні особи. До цієї категорії потрапляє практично все працездатне населення країни, з моменту коли воно вступає в трудові чи цивільні правовідносини й починає отримувати доходи. У той же час в силу специфіки податкової системи ступінь залученості даних платників податків в процес оподаткування значно вужче у порівнянні з юридичними особами. У фізичних осіб, за умови, якщо вони не являються суб'єктами підприємницької діяльності, практично не виникає необхідність здійснювати активну участь в процесі оподаткування, так як податковий облік їх доходів, розрахунок суми податків й їх сплату до бюджету, як правило, здійснює роботодавець (податковий агент). Таким чином, соціально-рольова функція платників податків – фізичних осіб проявляється, лише у випадку, якщо вони отримують доходи, не пов'язані з роботою за наймом (наприклад, доходи від підприємницької діяльності, доходи від оренди тощо), з яких вони зобов'язані самостійно сплатити податки. Отже, дана група платників податків, їх особистий статус, відіграють важливу соціальну роль в процесі оподаткування, так як в силу загального характеру оподаткування може мати значний вплив на ефективність процесу оподаткування (зокрема, рівень збирання податків, свідоме виконання обов'язків платників податків, формування податкової культури нації тощо).

Основним об'єктом процесу оподаткування виступають податки. Податок – це обов'язковий, безумовний, індивідуально безоплатний, регулярний та законодавчо визначений платіж, який сплачується фізичними і юридичними особами до бюджету відповідного рівня з метою фінансового забезпечення діяльності держави (регіонів) й задоволення суспільних потреб [9]. Одночасно податки – це одна з форм фінансових відносин, які забезпечують розподіл та перерозподіл доходу між різними соціальними групами населення відповідно до економічних і соціальних завдань держави.

Виникнення і функціонування податкових інститутів є результатом соціальних дій і соціальної взаємодії держави, уповноважених нею органів та платників податків. Саме ця взаємодія і забезпечує функціонування податкової системи та її еволюцію в процесі оподаткування.

Таким чином, сукупність соціальних дій суб'єктів оподаткування, які забезпечують функціонування і зміну оподаткування як соціальної системи формує і сам процес оподаткування, як постійно функціонуючу і змінювану соціальну систему.

Оподаткування як соціальний процес також характеризується певною динамікою свого розвитку, зокрема, як і будь-який соціальний процес, воно проходило декілька еволюційних стадій розвитку, приймаючи різні форми: зародження, розвиток, стабілізація, адаптація, трансформація, розпад, перехідні процеси.

Особливості різних періодів розвитку оподаткування, як соціального процесу наведено у табл. 1.

Таблиця 1 – Еволюція оподаткування як соціального процесу в різні історичні періоди розвитку України

Характерні особливості	Соціальні наслідки
1	2
<i>I етап. Зародження податкової системи (кінець IX - середина XV ст.)</i>	
Податки стягувалися в формі данини з переможених, а також у вигляді мита за провезення товарів	Оподаткування даниною провокує розвиток міжнародних і міжетнічних конфліктів, провокуючи силові форми їх вирішення.
<i>II етап. Розвиток податкової системи (середина XV – середина XIX ст.)</i>	
Податкова система здебільшого має класовий характер, тобто заснована на оподаткуванні селян, які несли основний тягар податкового навантаження, у той час як найбільш заможні члени суспільства звільнялися від сплати податків. Існувала система «сошного» оподаткування, при якій податками обкладалися або окремі верстви суспільства, або окремі особи. Потім ця система була замінена системою подвірного оподаткування. У першій половині XVIII ст. введено подушний податок та деякі інші – податки на сокири, борода і навіть на дубові труни.	Податкова система не була соціально справедливою, оскільки була засобом задоволення інтересів правлячого класу і важким тягарем лягала на плечі незаможних верств населення. Механізм справляння податків був соціально несправедливим, так як ні «сошне», ні «подимне», ні «подушне» не враховували платоспроможності населення. Протягом даного періоду податкова система ставала більш складною, що ускладнювало порядок адміністрування податків та призвело до народних бунтів. Податкова система ускладнилася та стала першопричиною зубожіння переважної частини населення, зростання смертності та зниження рівня життя.
<i>III етап. Стабілізація податкової системи (друга половина XIX - початок XX ст. (до 1917 р.))</i>	
Характеризується налагодженою системою фінансових надходжень, в якій переважали прямі і непрямі податки. Політика уряду була спрямована на підтримку вітчизняних виробників. Однак після початку першої світової війни ставки податків і зборів підвищуються, вводяться нові акцизи, які негативно вплинули на економіку.	Підвищення ставок податків і емісія грошей після першої світової війни призвели до зростання темпів інфляції, падіння купівельної спроможності валюти, зменшення золотовалютних запасів. На тлі воєнних дій спостерігається зубожіння населення, загострення класових конфліктів.
<i>IV етап. Адаптація податкової системи до специфічних умов історичного періоду (1917-1930 рр.)</i>	
Податки мали яскраво виражений класовий характер (революційна контрибуція, реквізиція, збори на забезпечення сімей червоноармійців, одноразовий надзвичайний революційний податок тощо). Хаотично вводилися економічно необґрунтовані податки, наприклад податок на грамофони, на боброві шапки і коміри, на визних коней тощо.	Класовий характер податків призвів до уповільнення темпів економічного зростання, зниження мотивації підприємців до отримання прибутку. Хаотичність і непродуманість податкової системи, незважаючи на певне економічне зростання в період НЕПу, була сильним гальмом соціально-економічного розвитку.
<i>V етап. Трансформація податкової системи та її пристосування до умов командно-адміністративної економіки (1930-1990 рр.)</i>	
Кардинально змінилася податкова система. Запроваджено принцип загальності податку. Порядок адміністрування податків був досить складним, за окремими податками було передбачено значну кількість ставок (наприклад, щодо податку з обороту: в 1933 р. існувало понад 400 ставок, в 1937 р.	Загальність оподаткування та диференціація ставок податків були спрямовані на забезпечення соціальної справедливості у суспільстві. Однак заплутана система розрахунку окремих податків не була гнучкою і, в кінцевому підсумку, не могла повною мірою реалізувати принцип соціальної справедливості оподаткування.

Продовження табл. 1

1	2
<p>- 1109, а з урахуванням поясів щодо продовольчих товарів і хлібобулочних виробів - 2444).</p> <p>Введені такі специфічні податки як: загальногромадянський податок, натуральний податок, цільовий квартирний податок, податок з неодружених та незаміжніх, малосімейних, збори на потреби житлового та культурно-побутового будівництва.</p>	<p>Податок з неодружених та незаміжніх і малосімейних був важливим соціальним стимулом підвищення народжуваності; загальногромадянський податок, який сплачувало усе працездатне населення і який залежав від рівня доходів та роду занять – спрямовувався на покращення життя дітей, які знаходилися під державною опікою, на боротьбу з епідеміями тощо; цільовий квартирний податок – спрямовувався на будівництво житла тощо.</p> <p>Таким чином, податкова система за радянських часів була в значній мірі соціально орієнтованою. Однак вилучення більшої частини прибутку підприємств (від 66 до 93%) позбавили їх будь-якої господарської ініціативи, що призвело до зниження ефективності централізованого перерозподілу і, в кінцевому підсумку, – до неефективності податкової системи.</p>
<p><i>VI етап. Розпад чинної за радянських часів податкової системи, її трансформація та перехід до податкової системи властивої країнам з ринковою економікою (1990-2010 рр.)</i></p>	
<p>Формується нова податкова система, заснована на принципах, запозичених у розвинених європейських держав.</p> <p>Однак трансформована податкова система характеризується непомірно високим податковим тиском, рішення у сфері оподаткування приймаються відповідно до поточних потреб у фінансуванні державного бюджету, має місце неузгодженість методики розрахунку і сплати окремих податків і зборів, неузгодженість податкового законодавства.</p>	<p>Складність оподаткування і високе податкове навантаження показали, що численні уроки історії не були враховані при формуванні нової податкової системи.</p> <p>Реакцією населення на високе податкове навантаження і хаотичне встановлення податків став протест, який проявився у приховуванні доходів та ухиленні від сплати податків, що прийняв загальнодержавні масштаби і призвів до формування тіньової економіки та низького рівня податкової культури нації.</p>
<p><i>VII етап. Стабілізація податкової системи (2011 р. – до теперішнього часу)</i></p>	
<p>Після введення Податкового кодексу відбулися позитивні зміни в податковій системі, зумовлені скасуванням низки податків і зниженням податкового навантаження.</p> <p>В Україні діють загальнодержавні та місцеві податки і збори. До загальнодержавних податків належать: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; екологічний податок; рентна плата; мито. До місцевих податків належать: податок на майно; єдиний податок. До місцевих зборів належать: збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір.</p>	<p>Сучасна податкова система не є досконалою й має багато недоліків, пов'язаних як із соціальною несправедливістю системи оподаткування так і з її неспроможністю забезпечити реалізацію соціальної політики держави, знизити майнову диференціацію населення та забезпечити його соціальну інтеграцію.</p>

Джерело: розроблено автором з використанням [17; 18].

Як показує історичний досвід, оподаткування – це циклічний соціальний процес, який має як певні ідентичні, так і специфічні особливості на різних етапах його розвитку. При цьому очевидно, що рівень розвитку, як процесу оподаткування, так і податкової системи прямо пропорційний рівню розвитку суспільства.

Таким чином, процес розвитку оподаткування дозволяє розглядати його як соціальний процес, в основі якого лежить соціальна взаємодія між суб'єктами оподаткування. Розвиток податкової системи вимагає жорсткого поєднання соціальних принципів оподаткування з його економічними і фінансовими особливостями.

Вплив, який спричиняє оподаткування на соціальні процеси, можна розглядати з декількох позицій, з одного боку, внаслідок необхідності сплати зобов'язань за податками зменшуються реальні доходи населення, але з іншого боку, за рахунок таких платежів через бюджетний механізм відбувається перерозподіл коштів, а отже держава

отримує змогу виконувати свої функції щодо забезпечення соціальних гарантії для своїх громадян та розвитку суспільства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Критичний аналіз наукової думки щодо розкриття сутності поняття «оподаткування» довів, що донині не сформувалось єдиного підходу щодо його визначення як з позицій його сприйняття в якості економічного процесу, так і з позицій його сприйняття як соціального процесу. Обґрунтовано, що під оподаткуванням слід розуміти встановлений у законодавчому порядку процес справляння податків (зборів), що ґрунтується на організаційно-економічних взаємовідносинах, взаємозв'язках та взаємодії між його суб'єктами (учасниками – державою, платниками податків, податковими агентами, суспільством) та об'єктами (податками, зборами), під час провадження якого здійснюється перерозподіл валового внутрішнього продукту з метою створення фінансового базису життєдіяльності держави. Доведено, що оподаткування – це циклічний соціальний процес (оскільки в основі процесу оподаткування лежить взаємодія різних суб'єктів (учасників процесу оподаткування), які свідомо орієнтовані один на одного, оподаткування зберігає ідентичність в часі та йому притаманний еволюційний характер), рівень розвитку якого обумовлює не лише загальні показники розвитку держави, але й соціальні показники суспільного добробуту, оскільки за допомогою податків, з однієї сторони, здійснюється фінансування державних потреб і забезпечується можливість виконання державою її функцій (переважно за рахунок податків формується дохідна частина бюджетів різних рівнів – так проявляється фіскальна функція податків), а з іншої сторони, саме за рахунок податків здійснюється регулювання соціальних процесів (так проявляється соціальна функція податків).

Враховуючи складність та важливість дослідження сутнісних властивостей оподаткування як соціального процесу, подальших ґрунтовних досліджень потребують питання спрямовані на гармонізацію відносин та соціальної взаємодії усіх учасників процесу оподаткування (держави, платників податків і громадянського суспільства) та підвищення рівня їх соціальної відповідальності, що сприятиме реалізації стратегії модернізації та соціально-економічного розвитку країни.

Список літератури

1. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sum.in.ua/>.
2. Андрущенко В. Л. Економічні та позаекономічні аспекти оподаткування [Текст] / В. Л. Андрущенко, Ю.І. Ляшенко // *Фінанси України*. – 2005. – № 1. – С. 36–43.
3. Барулин С.В. Парадоксы российской системы налогообложения [Текст] / С.В. Барулин, Е.В. Барулина // *Финансы и кредит*. – 2012. – № 12 (492). – С. 15–23.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Текст] / [За заг. ред. В.Т. Бусел]. – Ірпінь : Перун, 2004. – 1440 с.
5. Вылкова Е.С. Энциклопедия управления налогообложением экономических субъектов. Том 1. Теоретические основы: монография [Текст] / Е.С. Вылкова. – СПб.: Изд-во СПбГЭУ, 2017. – 338 с.
6. Захожай В.Б. Система оподаткування та податкова політика : навч. посіб [Текст] / В.Б. Захожай, Я.В. Литвиненко, К.В. Захожай, Р.Я. Литвиненко [Під заг. ред. В.Б. Захожай та Я.В. Литвиненка]. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 468 с.
7. Иванов Ю.Б. Податкова система. Підручник. [Текст] / Ю.Б. Иванов, А.І. Крисоватий, О.М. Десятнюк. – К.: Атіка, 2006. – 920 с.
8. Крисоватий А.І. Податкова політика України: концептуальні засади теорії і практики: дис. ... доктора екон. наук : 08.04.11 [Текст] / Андрій Ігорович Крисоватий. – Київ, 2006. – 485 с.
9. Магопєць О.А. Визначення сутності поняття «податок» з урахуванням його змістовних характеристик [Текст] / О.А. Магопєць // *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки: [зб. наук. пр.]* – Кропивницький: ЦНТУ. – 2017. – Вип. 32. – С. 160–171.
10. *Налоги и налогообложение: учебник.* [Текст] / [Под ред. М.В Романовского, Н.Г. Ивановой]. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 441 с.

11. Налоговое право: учебник. [Текст] / [Под ред. С.Г. Пепеляева]. – М.: Альпина Паблишер, 2015. – 796 с.
12. Податкова система: навч. посіб. [Текст] / [За заг. ред. В. Л. Андрущенко]. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 416 с.
13. Податковий Кодекс України від 02.12.2010, № 2755-VI (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
14. Райзберг Б.А. Экономика и управление [Текст] / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский. – М.: Моск. психолого-социальный институт, 2005. – 488 с.
15. Словник української мови [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.slovnuk.ua/index.php?swrd>.
16. Словник української мови: в 11 т. [За ред. І. К. Білодіда]. АН УРСР. Інститут мовознавства [Електронний ресурс] – К.: Наукова думка, 1970–1980 рр. – Режим доступу: http://ukrlit.org/slovnuk/slovnuk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh.
17. Суб'єкти господарювання: оподаткування, контроль та аудит : навч. посіб. [Текст] / Г.М. Давидов, І.К. Дрозд, В.М. Іванков та ін. [За ред. Г.М. Давидова]. – К. : «ТОВ Видавництво «Сова», 2016. – 590 с.
18. Ткаченко Н.М. Податкові системи країн світу та України [Текст] / Н.М. Ткаченко, Т.М. Горохова, Н.О. Ільєнко. – К.: Алерта, 2004. – 554 с.
19. Финансово-кредитный энциклопедический словарь [Текст] / [Под общ. ред. А.Г. Грязновой]. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 1168 с.
20. Финансово-экономический словарь [Текст] / [Под ред. А.А. Абишева]. – Алматы: Экономика, 2006. – 704 с.

References

1. Akademichnyj tlumachnyj slovnuk ukrains'koi movy [Academic Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language]. *sum.in.ua*. Retrieved from <http://sum.in.ua> [in Ukrainian].
2. Andruschenko, V.A., & Liashenko, V.I. (2005). Ekonomichni ta pozaekonomichni aspekty opodatkovannia [Economic and non-economic aspects of taxation]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 1, 36-43 [in Ukrainian].
3. Barulyn, S.V., & Barulyna, E.V. (2012). Paradoksy rossyjskoj systemy nalohooblozheniya [Paradoxes of the Russian Taxation System]. *Fynansy y kredyt – Finance and credit*, 12 (492), 15-23 [in Russian].
4. Busel, V.T. (Eds.). (2004). *Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language*. Irpin' : Perun.
5. Vylkova, E.S. (2017). *Entsyklopedyia upravleniya nalohooblozhenyem ekonomycheskykh sub'ektov. [Encyclopedia of taxation management of economic entities]*. SPb.: Yzd-vo SPbHEU [in Russian].
6. Zakhzhaj, V.B., Lytvynenko, Ya.V., Zakhzhaj, K.V., & Lytvynenko, R.Ya. (2006). *Systema opodatkovannia ta podatкова polityka [Tax system and tax policy]*. K.: Tsentr navchal'noi literatury [in Ukrainian].
7. Ivanov, Yu.B., Krysovatyj, A.I., & Desiatniuk, O.M. (2006). *Podatkova systema. [The tax system]*. K.: Atika [in Ukrainian].
8. Krysovatyj, A.I. (2006). *Podatkova polityka Ukrainy: kontseptual'ni zasady teorii i praktyky [Tax Policy of Ukraine: Conceptual Principles of Theory and Practice]*. *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
9. Mahopets', O.A. (2017). Vyznachennia sutnosti poniattia «podatok» z urakhuvanniam joho zmistovnykh kharakterystyk [Determination of the essence of the concept of "tax" taking into account its content characteristics]. *Naukovi pratsi Kirovohrads'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky – The collection of Scientific works of Kirovohrad National Technical University. Economic sciences*, 32, 160 – 171 [in Ukrainian].
10. Romanovskij, M.V., & Yvanova, N.H. (Eds.). (2015). *Taxes and taxation*. M.: Yzdatel'stvo Yurajt.
11. Pepeliaev, S.H. (Eds.). (2015). *Tax Law*. M.: Al'pyna Pablysher.
12. Andruschenko, V.L. (Eds.). (2015). *Tax system*. K.: «Tsentri uchbovoi literatury».
13. Podatkovyj Kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine] vid 02.12.2010, № 2755-VI (zi zminyami i dopovnenniamy). *zakon4.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page35> [in Ukrainian].
14. Rajzberh, B.A., & Lozovskij, L.Sh. (2005). *Ekonomyka y upravlenye [Economics and management]*. M.: Mosk. psykholoho-sotsyal'nyj ynstitut [in Russian].
15. Slovnuk ukrains'koi movy [Dictionary of the Ukrainian language]. *slovnuk.ua*. Retrieved from <https://www.slovnuk.ua/index.php?swrd> [in Ukrainian].

16. Slovnyk ukrains'koi movy [Dictionary of the Ukrainian language]. *ukrlit.org/slovnyk*. Retrieved from http://ukrlit.org/slovnyk/slovnyk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh [in Ukrainian].
17. Davydov, H.M., Drozd, I.K., Ivankov, V.M., Makeieva, O.L., Mahopets', O.A., & Nazarova, H.B. «et el». (2016). *Sub'iekty hospodariuvannia: opodatkuvannia, kontrol' ta audyt [Business entities: taxation, control and audit]*. H.M. Davydov, N.S. Shalimova (Eds.). K. : «TOV Vydavnytstvo «Sova».
18. Tkachenko, N.M., Horokhova, T.M., & Il'ienko, N.O. (2004). *Podatkovi systemy krain svitu ta Ukrainy [Tax systems of countries of the world and Ukraine]*. K.: Alerta [in Ukrainian].
19. Hriaznova, A.H. (Eds.). (2004). *Financial and credit encyclopedic dictionary*. M.: Fynansy y statystyka.
20. Abyshhev, A.A. (Eds.). (2006). *Financial and Economic Dictionary*. Almaty: Ekonomyka.

Olena Magopets, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)
Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Definition of the Eessence of the Concept of "Taxation" in the Context of its Perception as a Social Process

The purpose of this study is to determine the essence of the concept of "taxation" from the standpoint of its understanding as a social process based on disclosure of its specific properties, characteristics, key features and evolutionary development.

It is grounded that taxation should be understood as the procedure for collecting taxes based on organizational and economic relations, interconnections and interaction between its subjects (participants - the state, taxpayers, tax agents, society) and objects (taxes, meetings), during which the reallocation of the gross domestic product is carried out in order to create a financial basis for the state's activities. The key actors in the tax process are the "state" - on the one hand, as a social institution and various government bodies authorized on behalf of the state to carry out certain actions and functions with the aim of formulating and implementing state tax policy and taxpayers - on the other hand, which have an object of taxation and are obliged to pay taxes and fees. The relationship between these entities is ensured by taxes are the main object of the tax process. The totality of social actions of tax entities, which ensure the functioning and change of taxation as a social system, forms the process of taxation itself. Taxation as a social process took place several evolutionary stages of development, taking different forms: origin, development, stabilization, adaptation, transformation, decay, transients.

Taxation is proved to be a cyclical social process (since the taxing process is based on the interaction of different actors (participants in the taxation process) that are consciously focused on each other, taxation retains identity in time and its inherent evolutionary character), the level of development of which causes not only general indicators of state development, but also social indicators of social welfare, since with the help of taxes, on the one hand, financing of state needs is carried out and possible The implementation of the state functions of its functions (mainly at the expense of taxes formed a revenue part of the budgets of different levels - this shows the fiscal function of taxes), and on the other hand - it is precisely at the expense of taxes that the regulation of social processes is carried out (as the social function of taxes manifests itself).

taxes, taxation, social process, subjects of the taxation process, objects of the taxation process, the tax system

Одержано (Received) 15.05.2018

Прорецензовано (Reviewed) 22.05.2018

Прийнято до друку (Approved) 28.05.2018